

Σημειώσεις του μακαριστού Κατηχητή Γεωργίου Ξ. Οικονόμου

ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

- Κύριος υπερηφάνοις αντιτάσσεται· ταπεινοίς δίδωσι χάριν. (Παροιμ. Γ΄.34)
- Ακάθαρτος παρά Θεώ πάς υψηλοκάρδιος. (Παροιμ. ΙΣΤ΄.5)
- Οι εαυτών επιγνώμονες σοφοί. (Παροιμιαί ΙΓ΄.10)
- Ύβρις άνδρα ταπεινοί, τους δε ταπεινόφρονας ερείδη δόξη Κύριος. (Παροιμιαί ΚΘ΄.22)
- Όσω μέγας εί τοσοúτω ταπείνου σεαυτόν, και έναντι Κυρίου ευρήσεις χάριν. (Σοφία Σειράχ Γ΄.18)
- Επί τίνα επιβλέψω επί τον ταπεινό και ησύχιον και τον τρέμοντά μου τους λόγους μου. (Ησαΐας 66,2)
- Ιάσασθαι τους συντετριμμένους την καρδίαν. (Ησαΐας ΞΑ΄.1)
- Ότι εταπείνωσας σεαυτόν. (Ιώβ ΚΒ΄.28)
- Καρδίαν συντετριμμένην και τεταπεινωμένην ο Θεός ουκ εξουθενώσει. (Ψαλμ. Ν΄.)

ΕΚ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

- Ομοίως οι νεώτεροι υποτάγητε πρεσβυτέροις πάντες δε αλλήλοις υποτασσόμενοι την ταπεινοφροσύνην εγκομβώσασθε· Ότι ο Θεός υπερηφάνοις αντιτάσσεται ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν· ταπεινώθητε ούν υπό την κραταιάν χείρα του Θεού ίνα υμάς υψώση εν καιρώ. (Α΄ Πέτρου Ε΄.5-6)
- Τη τιμή αλλήλους προηγούμενοι. (Ρωμαίους ΙΒ΄.10)
- Μη τα υψηλά φρονούντες, αλλά ταπεινοίς συναπαγόμενοι. (Ρωμαίους ΙΒ΄.16)
- Δηλαδή πρέπει να χαιρετώμεν πάντοτε πρώτοι. Μηδέν κατά ερίθειαν ή κενοδοξίαν, αλλά τη ταπεινοφροσύνη αλλήλους ηγούμενοι υπερέχοντες εαυτών. (Φιλιπ. Β΄)
- Απευθυνόμενος δε προς τον καυχώμενον δια τα προσόντα του, ερωτά: τι έχεις ό ουκ έλαβες; Εί δε και έλαβες, τι καυχάσαι ως μη λαβών; (Α΄ Κορινθ. Δ΄.7)
- Υποτασσόμενοι αλλήλοις εν φόβω Θεού. (Εφεσίους Ε΄.20)
- Εί τις θέλει εν υμίν πρώτος είναι έστω πάντων έσχατος και πάντων διάκονος. (Μάρκ. Θ΄.33)
- Πας ο υψών εαυτόν ταπεινωθήσεται ο δε ταπεινών εαυτόν υψωθήσεται. (Λουκάς ΙΔ΄.11)

Ο δε μείζων υμών ἔσται υμών διάκονος, ὅστις δε υψώσει εαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει εαυτὸν υψωθήσεται.

(Ματθ. ΚΓ΄.12)

Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ υψώσει υμᾶς.

(Ιάκωβος Δ΄.10)

Υποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ.

(Ιάκωβος Ε΄.7)

ΕΚ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἀνώνυμος χάρις ψυχῆς, μόνους ἐνώνυμος τοῖς τῇ πείρᾳ ἐιλοφόσιν· ἀφραστός πλοῦτος. Θεοῦ ὀνομασία, καὶ χορηγία. «Μάθετε γάρ φησίν, οὐκ ἀπ' Ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐκ ἀπὸ δέλτου, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ». Τουτέστιν ἐκ τῆς ἐμῆς υμῖν ἐνοικήσεως, καὶ ἐλλάμψεως, καὶ ἐνεργείας, «ὅτι πρᾶος εἰμί, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» καὶ τῷ λογισμῷ καὶ τῷ φρονήματι, «καὶ ἐυρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων, καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς υμῶν». (Ματθ. ΙΑ΄.29) «Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν», καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῶν μολυσμῶν». (Ψαλμ. 135)



Ἐταπεινώθη, φησίν, καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος. Ἡ μὲν μετάνοια ἀνιστά. Το δε πένθος, εἰς οὐρανὸν κρούει, ἡ δε οσία ταπείνωσις ἀνοίγει.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σκέπη θεία, ἐπὶ ἀβλεψία τῶν οἰκείων κατορθωμάτων. Ταπείνωσι ἐστὶ ἄβυσσος εὐτελείας, πάσι κλέπταις ἀνεπειχείρητος. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ «πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ». (Ψαλμὸς Ξ΄)

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ διδαχὴ Χριστοῦ νοερά τοῖς κατηξιωμένοις ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς θαλαμειομένη, καὶ λόγοις αἰσθητοῖς οὕσα ἀπρόιτος.

Ταπείνωσις ἐστὶ βασιλεία πύλη, τοὺς πλησιάζοντας εἰσάγουσα.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ, σίφων οὐράνιος, ἐξ ἀβύσσου ἀμαρτημάτων εἰς οὐρανὸν ἀνενέγκας ψυχὴν δυνάμενος.

Ἱερὰ ξυνωρίς ἀγάπη καὶ ταπείνωσις ἡ μὲν γάρ υψοί ἡ δε τοὺς υψωθέντας διακρατοῦσα οὐδέποτε πίπτειν ἐά.

Ἡ μὲν μετάνοια ἀνιστά· το δε πένθος εἰς οὐρανὸν κρούει, ἡ οσία ταπείνωσις ἀνοίγει.

(Ἡ ταπείνωσις εἶναι μία σκέπη τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία σκεπάζει τὸν νοῦν νὰ μὴ βλέπῃ τὰ θεάρεστα αὐτοῦ ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματα νὰ υπερηφανεύεται. Ταπείνωσις εἶναι μὴ βαθύτατη ἄβυσσος τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας καὶ ἀθλιότητος ἥτις βυθίζει καὶ καταποντίζει τὸ διάβολον καὶ τοὺς πειρασμοὺς αὐτοῦ καὶ δὲν ἀφίνει νὰ τυραννώσῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἀρπάσωσιν τὰ θεία χαρίσματα. Ταπείνωσις εἶναι ἡ θύρα τῆς οὐρανοῦ βασιλείας καὶ εἰσάγει ἔσω ὅλους ἐκείνους ὅπου φθάνωσι προθύμως εἰς αὐτήν. Ἡ πανάρετος ταπείνωσις εἶναι εἰς σίφων οὐράνιος ὅπου δύναται νὰ σύρῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν ἄβυσσον τῶν ἀμαρτημάτων τῆς καὶ νὰ τὴν ἀναβιβάσῃ εἰς οὐράνια.)

(Ιωάννης ὁ Κλίμακος)

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

(Ματθ. Ε΄.3)

Τι ἐστὶ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι; Οἱ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι τὴν διάνοιαν. Πνεῦμα γάρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καὶ τὴν προαίρεσιν εἰρήκεν. Ἐπειδὴ γάρ ἐστὶ πολλοὶ ταπεινοὶ οὐχ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνάγκης βιαζόμενοι, ἀφείς ἐκείνους (οὐδὲ γάρ ἂν εἶη τοῦτο ἐγκώμιον) τοὺς ἀπὸ προαιρέσεως εαυτοὺς ταπεινοῦντας καὶ καταστέλλοντας μακαρίζει πρῶτους. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπεν· οἱ ταπεινοί, ἀλλ' οἱ πτωχοί; Ὅτι τοῦτο ἐκείνου πλέον. Τοὺς γάρ κατεπτηχότας ἐνταῦθα φησί καὶ τρέμοντας τοῦ Θεοῦ τὰ ἐπιτάγματα, οὐς καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου σφόδρα ἀποδεχόμενος ὁ Θεὸς ἔλεγεν· Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντα τοὺς λόγους μου; (Ἡσαΐας ξστ΄.2)

(Ιωάννης Χρυσόστομος)

Οὐκ ἀπηξίου ὑπὸ τὰς καλύβας τῶν ἀλιέων εἰσιέναι τοῖς εὐτελοῖς ὁ Κύριος..

Καὶ μὴν μείζων ὁ μισθὸς ἐάν μὴ ἐπ' ἐλπίδι μισθῶν ποιῆς... δεῖ γάρ πάντα διὰ τὸν Χριστὸν ποιεῖν. οὐ διὰ τὸν μισθόν, ἀλλὰ δι' αὐτόν. Καὶ γάρ καὶ γέενναν διὰ τοῦτο ἠπειλήσῃ καὶ βασιλείαν ἐπηγγείλατο, ἵνα φιλήσῃ παρ' ἡμῶν. Φιλήσωμεν τοίνυν αὐτόν, ὡς φιλεῖν χρή. Τοῦτο γάρ ὁ μέγας μισθός, τοῦτο

βασιλεία και ηδονή, τούτο τρυφή και δόξα τούτο η μυριομακαριότης, ήν ου λόγος παραστήσαι δύναται ο νους καταλαβείν.

(Ιωάννης Χρυσόστομος)

Είδον πάσας τας παγίδας του εχθρού ηπλωμένας επί της γης. Και στενάξας είπον τις άρα παρέρχεται ταύτας; Και ήκουσα φωνής λεγούσης μοι Η ταπεινοφροσύνη.

(Μέγας Αντώνιος)

Αγαπητόν εστί υπό του Θεού το άθροισμα των ταπεινών, ως το άθροισμα των Σεραφείμ.

(Ισαάκ του Σύρου)

Μακάριος ο τον βίον έχων υψηλόν, ταπεινόν δε φρόνημα. Χριστόν γάρ μιμείται, και αυτώ συγκαθέζεται.

(Νείλου Ασκητού)

Μέγα φάρμακον εστί σωτηρίας η ταπεινοφροσύνη. Ο θέλων εν υμίν είναι μέγας, έστω πάντων δούλος, ο γάρ Θεός των ταπεινών εστί.

(Μέγας Αθανάσιος)

Προκοπή γάρ ψυχής, προκοπή ταπεινώσεως.

Ταπείνωσις Χριστού μίμησις. Έπαρσις δε και παρρησία και αναίδεια του διαβόλου μίμημα.

(Μέγας Βασίλειος)

Ουχί επάρσεως αφορμήν την υπηρεσίαν λαμβάνων αλλά μάλλον ταπεινώσεως.

(Μέγας Βασίλειος)

Την κenoδοξίαν και αλαζονείαν ισχυρώς φεύγε.

(Μέγας Αθανάσιος)

Συ δε μη καταδέξη έπαινον ανθρώπων.

Η ούν υπερηφανία εν τω διαβόλω εστί, η δε ταπεινοφροσύνη εν τω Κυρίω ημών Ιησού Χριστώ. Αυτός ο Κύριος λέγει ότι ο θέλων εν υμίν είναι μέγας έστω πάτων δούλος· ο γάρ Θεός των ταπεινών εστί.

(Μέγας Αθανάσιος)

Ταπεινόφρων εν αληθεία, αδικούμενος ου τaráσσεται ουδέ απολογίαν ποιεί υπέρ του πράγματος ού ηδικήθη. Αλλά δέχεται τας συκοφαντίας, ως αληθείαν, και ου μεριμνά πείσαι τους ανθρώπους ότι εσυκοφαντήθη, αλλά συγχώρησιν αιτείται.

(Ισαάκ ο Σύρος)

Συμπέρασμα είναι ότι ο άξιος του πρώτου μακαρισμού, ο ταπεινός και ταπεινόφρων, ασφαλώς είναι μέτοχος και όλων των άλλων αρετών, που απαρτίζουν τον γνήσιον χριστιανικόν χαρακτήρα και είναι απαραίτητα προσόντα δια την βασιλείαν των ουρανών.

Ύμνος. Αναβαθμός

Η καρδιά μου τω φόβω σου σκεπέσθω ταπεινοφρονούσα· μη υψωθείς αποπέση, εκ σου πανοικτίρμον.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΣ

Ο Θεός υπερηφάνοις αντιτάσσεται ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν.

(Ιακ. Δ΄.1)

Ακάθαρτος παρά Κυρίου πας υψηλοκάρδιος.

(Παρ. Ιστ΄.6)

Η ούν υπερηφανία εν τω διαβόλω εστί· η δε ταπεινοφροσύνη εν τω Χριστώ.

Την κenoδοξίαν και αλαζονίαν εσχυρώς φεύγε.

(Μέγας Αθανάσιος, περί Παρθενίας)

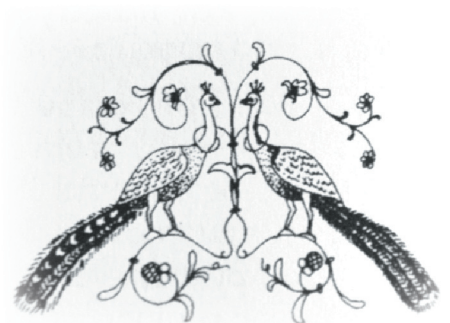
Βουλόμενος ο Κύριος να παιδεύση το υπερήφανον δια να απαρνηθή την διαβολικήν αυτήν ασέβειαν τον αφήνει, και πίπτει εις την αμαρτίαν ο δύστηνος δια να επιστρέψη προς αυτόν και να μετανοήση με ταπείνωσιν και να αξιωθή συγχωρήσεως.

(Ιωάννου Χρυσοστόμου)

Υπερήφανος ψυχή πανδοχείον ληστών, μισεί δε ήχον γνώσεως.

(Ευάγγριος)

Υπερηφανία εστί Θεού άρνησις, δαιμόνων εύρημα, εξουδένωσις ανθρώπων, κατακρίσεως μήτηρ,



επαίνων απόγονος, ακαρπίας τεκμήριον, βοηθείας Θεού φυγαδευτήριο, εκστάσεως πρόδρομος, πτωμάτων πρόξενος, επιληψίας υπόθεσις, θυμού πηγή, υποκρίσεως θύρα, δαιμόνων στήριγμα, αμαρτημάτων φύλαξ, ασπλαχνίας πρόξενος, συμπαθείας άγνοια, λογοθέτης πικρός, δικαστής απάνθρωπος, Θεού αντίπαλος, βλασφημίας ρίζα, δαιμωνιώδες ήθος Αρχή υπερηφανίας τέλος κenoδοξίας. «υπερηφάνοις αντιτάσσεται ο Κύριος». (Παροιμίες Ιστ΄.)

Υπερηφανία εστί πλούτου και ιδρώτων απώλεια «εκέκραξα προς Κύριον και ουκ εισήκουσε αυτών πάντος τας αιτίας καθ' ών ήύχοντο ουκ απέκοπτον». Η υπερηφάνια είναι μία μεγάλη και εσχάτη πενία της ψυχής.

(Ιωάννου της Κλίμακος, Λόγος ΚΓ, περί υπερηφανίας)

Όπου πτώμα κατέλαβεν, εκεί υπερηφανία προεσκήνωσε· μνητής γάρ του πρωτέρου το δεύτερον. Υπόθου μοι είναι δώδεκα πάθη της ατιμίας. Τινός τετιμημένου ακήκοα φύσαντος. Εάν έν τούτων, λέγω δή την οίησιν αγαπήσεις θελήματι, εκείνο αναπληρώσει τον τόπον των ένδεκα.

(Ιωάννου της Κλίμακος, Λόγος κγ, περί υπερηφανίας)

Αισχύνη επ' αλλοτρίω κόσμω επαίρεσθαι άνοια δε εσχάτη, επί χαρίσμασι Θεού φαντάζεσθαι όσα σοι κατορθώματα πρό της σης γεννήσεως γεγόνασιν επί τούτοις μόνοις επαίρου τά γάρ μετά την γέννησιν ο Θεός εδωρήσατο ώσπερ και την γέννησιν· όσας εκτός του νοός αρετάς κατώρθωκας, αύται και μόνοι σου τυγχάνουσι. Τον γάρ νουν Θεός χαρισάμενος· όσα εκτός του σώματος επεδείξω έπαθλα, εκ της σπουδής και μόνον γεγόνασι· το γάρ σώμα, ου σου αλλά του Θεού ποίημα.

Υπερηφανία εστί εσχάτη πενία ψυχής, πλούτον εν σκοτία οιομένη· ου μόνον προβαίνειν ουκ εά η μιαρά, αλλά και ύψους απορρίπτει. Υπερηφανία εστί ροιά έσωθεν σεσηπυία, έξωθεν δε τη ώρα αποστίλβουσα. Μοναχός υπερήφανος ουδεηθήσεται δαίμονος. Αυτός γάρ λοιπόν εαυτώ δαίμων και πολέμιος γέγονεν· αλλότριον μέν του φωτός το σκότος· αλλότριος δε και υπερήφανος παντοίας αρετής.

(Ιωάννου της Κλίμακος, Λόγος κγ, περί υπερηφανίας)

Η δε μοναχική υπερηφανία εστί ότε κenoδοξεί τις ως αγρυπνών, ως νηστεύων, ως ευλαβής, ως πολιτείας, ως σπουδαίος. Έστι δε ότε και ταπεινούνται τις διά δόξα. Ταύτα της μοναχικής υπερηφανίας εστί. Ενδέχεται ημίν όλως υπερηφανεύεσθαι. Ει δε, κάν εις τα μοναχικά υπερηφανεύεσθαι, και μη εις τα κοσμικά. Ιδού είπομεν τις εστί η πρώτη υπερηφανία, και τις εστί η δευτέρα, ομοίως είπομεν τις η κοσμική και τις εστί η μοναχική πολιτεία.

(Αββά Δωροθέου, Διδασκαλία Β΄.)

Μηδείς εξ υμών υπερηφανεύεσθω, ίνα μη τον Κύριον πολέμιον έξητε. Κύριος γάρ υπερηφάνοις αντιτάσσεται ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν. Και ο Δαβίδ, Συ εταπεινώσας ως τραυματίαν υπερήφανον, ός ουδέ κατώκει ουδέ συνήσθιεν υπερηφάνω, διό και παρρησιαζόμενος επί τούτω έλεγε μετά παρρησίας προς τον Κύριον· «Υπερηφάνω οφθαλμώ και απλήστω καρδιά τούτω ου συνήσθιον. Και ου κατώκει εν μέσω της οικίας μου ποιών υπερηφανίαν». Συνίετε· ει Δαβίδ τοίνυν ο τοιούτος και τηλικούτος υπερηφάνω ου κατώκει ουδέ συνήσθιεν ο τοσοούτω και τηλικούτων αρετών πεπληρωμένος. Πως ημείς οι μηδέ ονόματι φιλώ της εκείνου καταξιωθέντες μοίρας ανεξόμεθα συνοικείν ή συνεσθίειν προφανώς υπερηφάνοις και αλαζόσι. Μη, παρακαλώ, μη, αλλ' ως λύμης τούτοις εκφέγετε μεταδοτικήν. Μηδείς φιλοδοξείτω ή φιλαρχείτω, ολέθριον το πάθος, διό και ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός απέμπεμψεν αυτό τοις έθνεσιν, ου τοις αποστόλοις. Τούτοις δε είπεν· εν υμίν ουχ ούτως, αλλ' ο θέλων πρώτος είναι, έστω πάντων έσχατος και πάντων διάκονος. Και εν τω τους πόδας αυτών νίψασθαι έλεγεν, εγνώκατε τι πεποίηκα τι πεποίηκα υμίν... οράτε μηχανήν υπερβολικήν αντίτυπον και αντίθετον φιλοδοξίας και φιλαρχίας του Δεσπότη δι' αυτής αισχύνων τον ταύτης δημιουργόν διάβολον εκείνος κατ' αρχάς αυτήν επεδείξατο, διό και κατηνέχθη πτώμα εξαίσιον και εξ' αγγέλων εγένετο δαίμων, και από φως κατέστη σκότος.

(Βησσαρίου Λαρίσης, Κτιτορική Διαθήκη)

